

DE NIEUWE M&M METHODEN VOOR VMBO

EEN BEETJE VAN DIT, EEN BEETJE VAN DAT

Het lijkt erop dat het vmbo in de onderbouw in een hoog tempo zal overgaan op M&M. Vijf uitgevers komen met nieuwe methodes voor dit leergebied op de markt. Kleio zette ze voor u op een rijtje.

Mens- en maatschappij, geen schoolvak maar een leergebied, is nieuw in het voortgezet onderwijs. De enthousiastelingen die zo snel mogelijk wilden beginnen, hadden het niet gemakkelijk. Ze moesten zelf aan de slag om M&M in hun school op poten te zetten. De kerndoelen die de Taakgroep Vernieuwing Basisvorming (commissie-Meijerink) in 2004 formuleerde, gaven de scholen wel grote vrijheid, maar boden geen duidelijke lijn. Het experimentele materiaal van SLO dat vervolgens verscheen, was wel heel ver verwijderd van de dagelijkse lespraktijk. Wanneer een school M&M komend jaar invoert, is het niet meer nodig om in je eentje je weg door het leergebied te zoeken. Inmiddels werken vijf uitgevers aan een methode. Ze garanderen allemaal dat daarmee in augustus gestart kan worden op twee niveaus, vmbo lwoo/basis en kgt.

Algemene kenmerken

Uitgangspunt van alle nieuwe methodes is thematisch onderwijs waarbij de vakken geïntegreerd worden aangeboden. De leerlingen gebruiken een themakatern of een 'leerwerkschrift' met vragen en opdrachten en ruimte om de antwoorden op te schrijven. Er is geen leerboek, zoals tot nu toe bij schoolvakken. Ze werken veel zelfstandig of in groepjes en maken uitgebreid gebruik van ICT. De docent is meer dan begeleider; hij zorgt voor de rode draad zodat leerlingen de samenhang zien tussen de vele heel verschillende zaken die aan de orde komen. Voor docenten is er dan ook per katern een uitgebreide handleiding gemaakt met allerlei praktische suggesties, van voorleesverhalen tot de invulling van de lestijd en toetsen.

In de themakaternen komen veel zaken uit heden en verleden aan bod. De keuze uit aardrijkskunde, geschiedenis, levensbeschouwing en economie is haast oneindig. Katernen met ongeveer dezelfde titel maar

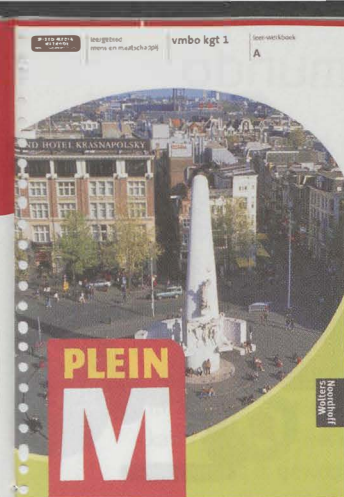
van verschillende uitgevers kunnen inhoudelijk heel verschillend zijn.

De uitgevers vermelden allen dat een docent vanzelfsprekend eigen materiaal kan toevoegen en niet per se alle hoofdstukken hoeft door te werken. Via hun website bieden ze aanvullend materiaal voor extra uren of snelle leerlingen; ook de docentenhandleidingen doen suggesties. Het gebodene kan echter ook te omvangrijk zijn. Het aantal lessen voor M&M kan per school sterk verschillen. Met het materiaal mikt men op minimaal twee en maximaal vijf lessen per week; één optimist heeft het zelfs over zes. Meestal wordt aangegeven wat weggelaten kan worden, soms heel gedetailleerd per opgave en blokje tekst.

In de twee jaren van de nieuwe onderbouw wordt een behoorlijk aantal verschillende themakaternen doorgevoerd. Er is geen sprake van inhoudelijke opbouw; men begint telkens weer met iets nieuws. Voor geschiedenis is er wel één vast punt: het behandelen van alle tien tijdvakken van De Rooy. In de nieuwe methoden komt over het algemeen bij ieder katern of hoofdstuk een tijdvak van De Rooy aan de orde, meestal ook nog chronologisch. Ook wordt er, vaak met behulp van een tijdlijn, gewerkt aan chronologisch inzicht.

De papierwinkel

In de praktijk blijkt M&M een leergebied dat behalve intensief ICT-gebruik hoge stapels papier met zich meebrengt. Ieder jaar opnieuw moeten de ouders een aantal themakaternen aanschaffen. Contact met de verschillende uitgevers leverde bijna een volle verhuisdoos op met inmiddels verschenen katernen, extra werkschriften, een losbladige uitgave en prints van docentenhandleidingen per hoofdstuk. Wat zit erin?

Deel 1A - Mijn eigen omgeving, Arm en rijk, Samen leven
Deel 1B - Krachten van de natuur, Mensen en regels, Leven in de stad

Deel 1C - Ontdek de wereld, Hoe ontstond Nederland, Project: bezoek onze stad

Deel 1D - Kopen kost geld, Aan het werk, De zorg van de overheid

Deel 2A - Lage landen aan de zee, Wonen en werken in één wereld, Wat mag wel en wat mag niet?

Deel 2B - Mens en milieu, De prijs van vrijheid (bk) / Verleden en heden (kgt), Eenheid en verdeeldheid (bk) / Europese eenheid (kgt)

Deel 2C - Besluiten en besturen, De wereld is een dorp, Project: Verbeter je omgeving (bk) / Mijn omgeving verandert (kgt)

Deel 2D - We maken er wat van, De wereld is een winkel, In welk milieu leven wij?

Voor het eerste jaar is het materiaal compleet. Voor leerjaar 2 is voor lwoo/bk alles leverbaar, voor kgt verschijnt deel A in juni, B in augustus en C en D in december 2007. Er zijn vorig jaar al heel wat scholen met dit materiaal begonnen. De methode kost per deel (circa 100 blz.) voor bk €10,95 en voor kgt €13,45. Bij de methode hoort voor leerlingen per jaar een i-Module, op internet en op cd-rom, met twee oefentoetsen per hoofdstuk en interactieve opdrachten. Voor docenten is er een uitbreidingskit op www.pleinm.wolters.nl om snelle leerlingen te bedienen en variatie in de lessen aan te brengen.

Plein M

Wolters-Noordhoff bracht als eerste een methode op de markt, *Plein M*. Een team van auteurs werkte eraan onder redactie van Tom van der Geugten, Daphne Ariaens en Tiddo Ekens. Er is een aparte versie voor lwoo/bk en voor kgt. Het is een losbladige uitgave met multiperforatie. Handig om velletjes toe te voegen. Per schooljaar worden vier leerwerkboeken geleverd, A, B, C, en D. Of deel D echt doorgewerkt kan worden, is de vraag. De makers gaan uit van een behoorlijk aantal lesuren. In het D-deel wordt veel aandacht besteed aan economische aspecten. Als M&M alleen geschiedenis en aardrijkskunde vervangt, kan dit weggelaten worden. Wat geschiedenis betreft komen in ieder geval in deel A t/m C alle tijdvakken van De Rooy aan de orde. Een eerste indruk bij het doorbladeren: ruim en aantrekkelijk opgemaakte bladzijden met tekeningen, foto's en historische afbeeldingen in kleur en kleurkaders voor de leerstof, heel afwisselende opdrachten. De leerlingen krijgen duidelijke uitleg over de werkwijze. Je vindt er heel wat geschiedenis in terug.

De titels: 1. De Gouden Eeuw, 2. Geld, 3. De Europese Unie, 4. Wonen, 5. Met vakantie, 6. Lekker slecht, 7. Kinderarbeid, 8. De winkel in, 9. Arm en rijk, 10. Industrialisatie, 11. Veiligheid, 12. Leefomgeving. Hier geen chronologische volgorde van de tijdvakken.

Tot nu toe zijn de katernen voor lwoo/bk verschenen. Voor leerjaar 1 bk ook het informatieboek en de verzamelbox met de eerste zes leerwerkboeken. In het derde kwartaal van 2007 volgen het informatieboek en verzamelbox voor klas 2, plus de twee docentenhandleidingen. Aan kgt wordt nog gewerkt. De losse katernen, verzamelboxen, informatieboeken en handleidingen verschijnen vanaf april/mei. Eind september moet alles er zijn. Je kunt dus ook voor kgt het komende schooljaar met MEGA beginnen.

De prijzen: informatieboeken voor lwoo/bk circa € 43,-, voor kgt € 48,-, de katernen voor bk 4,75, voor kgt 5,75, en de verzamelboxen voor bk 23,75 en 28,75.

MEGA

Bij NijghVersluys is MEGA aan het verschijnen. De methode staat op naam van R.G. Fidom, A. Gloudemans en D. Schuijt. Op het moment zijn alleen de uitgaven voor lwoo/bk beschikbaar.

MEGA bestaat uit twaalf katernen van ongeveer 50 bladzijden, zes per leerjaar. De aantrekkelijk ogende werkboeken, zwart met een steunkleur, zijn los leverbaar of met zes tegelijk in een verzamelbox. Ook hier sturen vragen en opdrachten de leerling. Daarnaast is er per leerjaar een opzoekboek, een soort encyclopedietje, waarin meer over de onderwerpen uit het katern te vinden is. De uitgever gaat ervan uit dat veel van deze informatie al door de leraar in de les wordt verteld. Leerlingen kunnen de informatie zelf ook nog eens opzoeken via een vignette in de kantlijn van hun katern. Een uitgebreid register is er niet. Je kunt er dus niet snel iets vinden als je het goede trefwoord niet weet.

Ook hier is een grote rol weggelegd voor ICT. Voor de leerlingen staan op de website www.mega-online.nl internet- en plusopdrachten. Bij veel opdrachten worden ze sowieso al het internet opgestuurd om informatie te zoeken. Voor de docenten is er per verzamelbox een uitgebreide handleiding beschikbaar, die ook via www.mega-online.nl binnen te halen is. Opvallend: aan het einde van ieder themakatern staat een invulopdracht waardoor antwoord gegeven wordt op de vragen die aan het begin van het katern gesteld zijn. Een leerling kan zo nog eens goed kan overzien waarmee hij bezig is geweest. Verder is er voor ons

geschiedenisleraren een prettige hoeveelheid illustraties opgenomen uit de verschillende tijdvakken: schilderijen, etsen, foto's van gebouwen en voorwerpen uit de tijd zelf. Een visuele bijdrage aan de tijdvakken van De Rooy. Jammer is wel, dat het in de katernen in zwart/wit is. Laat het opzoekboek ook gebruiken: daar staan de plaatjes in full colour.

Mundo

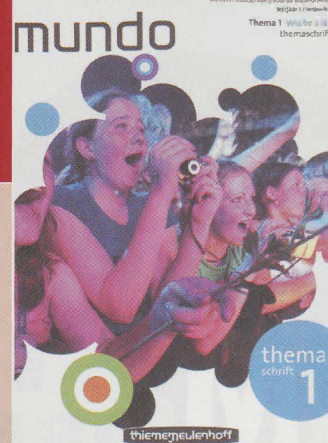
Bij ThiemeMeulenhoff verschijnt de M&M methode *Mundo* onder eindredactie van Liesbeth Coffeng en Theo Peenstra. Er komt voor volgend schooljaar ook een versie voor havo/vwo.

Voor lwoo/bk bestaat de methode uit twaalf leerwerkschriften, voor ieder leerjaar zes. Ze hebben een A4-formaat en zien er aantrekkelijk uit, in full colour, met een duidelijke opmaak en grote illustraties; omvang circa 48 bladzijden.

Voor kgt bestaat de methode uit zes themakaternen per jaar, ook gebundeld verkrijgbaar als lesboek van circa 150 bladzijden met zes hoofdstukken. Bij ieder

De thema's van *Mundo*: 1. Wie ben ik? (bk) / Waar kom je vandaan? (kgt) 2. Wat eten we vandaag? 3. Toerisme, 4. Rampen en plagen, 5. De stad, 6. Arm en rijk, 7. Wereldhandel, 8. Vrijheid (bk) / Rechten en plichten (kgt), 9. Milieu, 10. Europa, 11. Conflict in het Midden-Oosten (bk) / Oorlog en televisie (kgt), 12. Wat een mensen (bk) / Migratie (kgt). Omvang circa 40 blz. per katern.

De thema's 2, 5, 9 en 12 kunnen ook in projectvorm doorgewerkt worden, met behulp van een speciaal projectschrift. In dat geval werken de leerlingen in groepjes naar een of andere eindpresentatie toe. Er wordt dan, aldus de uitgever, meer aandacht besteed aan algemene vaardigheden en competenties. De werkschriften voor kgt en projectschriften zijn het komende schooljaar ook als webschrift verkrijgbaar. De prijzen komen in de buurt van: voor de kgt-lesboeken € 40,-, de kgt-katernen € 8,50, de leerwerkschriften lwoo/bk € 7,50, de werkschriften kgt € 6,-. De toets en antwoorden cd-rom per niveau € 25,-.

KERNDOELEN ONDERBOUW VOOR MENS EN MAATSCHAPPIJ

36. De leerling leert betekenisvolle vragen te stellen over maatschappelijke kwesties en verschijnselen, daarover een beargumenteerd standpunt in te nemen en te verdedigen, en daarbij respectvol met kritiek om te gaan.

37. De leerling leert 'een kader van tien tijdvakken' te gebruiken om gebeurtenissen, ontwikkelingen en personen in hun tijd te plaatsen. Recent bepaalde de minister dat dit de tijdvakken van De Rooy zijn.

38. De leerling leert een eigentijds beeld van de eigen omgeving, Nederland, Europa en de wereld te gebruiken om verschijnselen en ontwikkelingen in hun omgeving te plaatsen.

39. De leerling leert een eenvoudig onderzoek uit te voeren naar een actueel maatschappelijk verschijnsel en de uitkomsten daarvan te presenteren.

40. De leerling leert historische bronnen te gebruiken om zich een beeld van een tijdvak te vormen of antwoorden te vinden op vragen en hij leert daarbij ook de eigen cultuurhistorische omgeving te betrekken.

41. De leerling leert de atlas als informatiebron te gebruiken en kaarten te lezen en te analyseren om zich te oriënteren, zich een beeld van een gebied te vormen of antwoorden op vragen te vinden.

42. de leerling leert in eigen ervaringen en in de

eigen omgeving effecten te herkennen van keuzes op het gebied van werk en zorg, wonen en recreëren, consumeren en budgetteren, verkeer en milieu.

43. De leerling leert overeenkomsten, verschillen en veranderingen in cultuur en levensbeschouwing in Nederland, leert eigen en andermans leefwijze daarmee in verband te brengen, en leert de betekenis voor de samenleving te zien van respect voor elkaars opvattingen en leefwijzen.

44. De leerling leert op hoofdlijnen hoe het Nederlandse politieke bestel als democratie functioneert en leert zien hoe mensen op verschillende manieren bij politieke processen betrokken kunnen zijn.

45. De leerling leert de betekenis van de Europese samenwerking en de Europese Unie te begrijpen voor zichzelf, Nederland en de wereld.

46. De leerling leert over de verdeling van welvaart en armoede over de wereld, hij leert de betekenis daarvan te zien voor de bevolking en het milieu, en relaties te leggen met het (eigen) leven in Nederland.

47. De leerling leert actuele spanningen en conflicten in de wereld te plaatsen tegen hun achtergrond, en leert daarbij de grote onderlinge afhankelijkheid in de wereld, het belang van mensenrechten en de betekenis van internationale samenwerking te zien.

thema's horen nog een extra werkschrift. De informatie over een onderwerp is te vinden in het katern; het A4-werkschrift stuurt de leerling erdoorheen. Het is gewoon zwart/wit, maar ruim en duidelijk opgemaakt, met hier en daar een tekening waar dat echt nodig is. Het echte plaatjeswerk zie je in het katern/lesboek. Dat oogt prima met zijn vele kleuren en afwisseling van actuele en historische illustraties, die allemaal functioneren als bron.

Ook bij deze methode geeft de uitgever zich er rekenschap van dat het allemaal wel wat veel kan zijn. Achterin in het lesboek staat al aangegeven hoe je de stof het beste kunt inkorten; de docentenhandleiding gaat er nog eens extra diep op in. Die handleiding is overigens ook per thema zeer gedetailleerd en is te vinden op het docentengedeelte van de website www.mundo-online.nl. Daar is ook toegang tot de digitale werkmappen (digimappen) van de leerlingen als daarmee wordt gewerkt. Op de *Mundo*-website staan voor leerlingen ook allerlei ict-opdrachten.

Met zijn wat langere informatieve teksten en vet gedrukte begrippen doet deze methode denken aan wat tot nu toe gebruikelijk is. Voor geschiedenis is leuk dat de losse katernen en het lesboek afgesloten worden met een uitgebreide tijdswijzer van vier bladzijden. Daarop zijn de tijdvakken van De Rooy aangegeven die in het betreffende schooljaar aan de orde komen met wat inhoudelijke vulling en veel illustraties.

Gamma

Bij Malmberg zijn van *Gamma M&M* drie edities in productie: vmbo-b/lwoo, kgt en (t)havo/vwo. De methode bestaat uit veertien A4-leerwerkboeken, ieder jaar zeven. Er hoort een ePack bij voor leerlingen en een voor docenten met allerlei mogelijkheden om gegevens op te zoeken (encyclopedie, atlas), digitale oefentoetsen, een planner en herhalingslessen. Ook is er een zeer uitgebreide XXL-docentenhandleiding per thema op papier. Verder wordt er een presentatie-editor gemaakt, een soort digitale mal waarin docenten hun eigen materiaal kunnen gieten. De vmbo eindredactie is onder andere in handen van Hans Bulthuis en Mari Janssen.

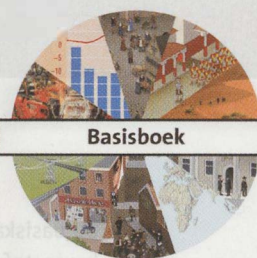
Ik kon de basisboeken kgt en b/lwoo en enkele themaboeken bekijken. De boeken zijn dik, tussen de 85 en 160 pagina's, maar veel ruimte wordt ingenomen door de grote illustraties. De informatie staat in aparte kaders: tekst gecombineerd met full colour illustraties. Verder vragen en opdrachten en ruimte voor de antwoorden.

Vergeleken met andere methoden valt *Gamma* wat minder met de deur in huis. In het basisboek wordt elementaire stof uit de vakken aardrijkskunde en geschiedenis eerst afzonderlijk doorgewerkt. Het begint

De titels: 1. Basisboek, 2. Wat een landschap!, 3. Oude beschavingen leven voort, 4. Geloven in Nederland, 5. Zou jij daar willen wonen? 6. The American dream, 7. Kan dat niet sneller?, 8. Je bestaan bedreigt, 9. De toekomst van Afrika, 10. Dwars door Europa, 11. Wat kies jij?, 12. Een baan en dan?, 13. Wat weet jij van Nederland, 14. Op vakantie naar ...

Er is al het een en ander verschenen, in het najaar volgen de laatste drie werkboeken voor de tweede klas bk/lwoo, voor kgt is leerjaar 1 op deel 7 na compleet en havo/vwo kan starten met het basisboek en de thema's 1 en 2. Ook de ePacks zijn aan het begin van het nieuwe schooljaar beschikbaar.

Een leerlingenpakket voor een jaar gaat circa € 70,- kosten plus € 15,- voor het ePack. Een docent betaalt voor zijn e-pack voor de twee jaar samen € 25,-. De rest is gratis digitaal binnen te halen. Losse leerwerkboeken zijn € 13,50 voor kgt en havo/vwo en € 10,- voor bk.

Basisboek

met aardrijkskunde: 'het verhaal van de aarde'. Daarna volgt geschiedenis; 'het verhaal van De Rooy' zou je kunnen zeggen. Het is een enorme tijdbalk met de tien tijdvakken, gepresenteerd in grote tekeningen. Ze worden ook als poster uitgegeven om in de klas te hangen. Men is van plan ze te digitaliseren, zodat leerlingen zelf een tochtje kunnen maken door een tijdvak in het verleden. In de themaboeken zijn de vakken wel geïntegreerd en komen ook de tijdvakken in chronologische volgorde terug. Hier zijn illustraties uit de tijdvakken zelf genomen, zodat niet alleen 'het verleden getekend voor Malmberg' als oriëntatiekennis over hoeft te blijven.

Gamma besteedt veel aandacht aan de opbouw van vaardigheden. Je komt dat in de inhoudsopgaven al tegen. De docentenhandleidingen gaan hier uitgebreid op in.

Expeditie M&M

De methode *Expeditie M&M* is de laatste in het rijtje, maar uitgever EPN is bepaald niet als laatste gestart. Aan het einde van dit schooljaar is alles compleet voor de twee vmbo-niveaus lwoo/bk en kgt. De methode bestaat uit acht basiskaternen, vier keuzekaternen en vier projectkaternen. De uitstekende nietjes van de boekjes passen in een ordnersysteem. Er is een verzamelmap waarin de leerlingen alles bij elkaar kunnen houden. Ook hier uitgebreide inzet van ICT via de methodesite en veel begeleiding voor de docent. Voor het *Expeditie M&M*-concept tekenen Geert van den Berg, Joop van den Berg, Teunis Bloothoofd en Willem Janssen.

De basiskaternen dekken twee sluis in de week, de keuzestof en de projecten elk een sluis. Vergeleken met de andere methoden wordt heel voorzichtig omgegaan met vakkenintegratie. Bij de basisdelen geven de auteurs duidelijk aan welk deel slaat op geschiedenis, op aardrijkskunde of op economie. In de keuzekaternen gaat dat anders, geïntegreerd. De projectkaternen mikken op groepswork met eindproduct. Het zijn weer allemaal A4-workboekjes van 64 bladzijden bij de basisboeken en zo'n 32 bij de andere. Full colour, duidelijk opgemaakt, veel tekeningen. Het is een kwestie van smaak natuurlijk, maar waarom is men niet doorggegaan in de sfeer van een prima foto op een omslag als die van het katern over steden? Geschiedenis komt wel heel verstript over.

Iets van chronologie aanleren, inzicht in de tijdvakken, is uit het materiaal zelf niet te halen. Daar stuurt de docent. De dure handleiding voorziet hierin met aanvullend materiaal, filmjes en vele lessuggesties. vmbo-t leerlingen die alleen werken met de katernen worden te karig bediend.

De keuze

Bij M&M komt veel van de gebruikelijk stof van de verschillende schoolvakken niet zo goed uit de verf. Dat hoeft ook niet, zie de kerndoelen. Maar hier ligt wel een probleem. Er zijn immers leerlingen voor wie dit geen eindonderwijs is. Dan moet deze geïntegreerde aanpak fungeren als goede basis voor vakgericht onderwijs in het examenprogramma. Houd daar rekening mee bij de keuze voor een methode. De nieuwe eindexameneisen voor vmbo staan in Kleio 7 van 2006 en op de websites van Cito en Cevo.

Bij M&M heb je meer directe collega's waarmee je kunt overleggen over de aanpak en de inhoud van het M&M programma. Hiervoor heeft men op enkele Carmel-scholen een goede oplossing gevonden. Ze zijn daar al een paar jaar geleden begonnen met M&M. Vraag de schoolleiding om een rooster waarin je tijdens het

Voor leerjaar 1 lwoo/bk en kgt zijn de thema's: Het begin, Culturen, Steden en Klimaten als basis, Oudheid en Natuurrampen als keuze en Mode en kleding en Europa als project. Voor leerjaar twee: Arm en rijk, Landschappen, Wereldoorlogen en Na 1989 als basis, Toerisme en Handel als keuze en projecten over Migratie en Verkiezing. De basiskaternen kosten € 8,85, de andere boekjes € 6,75. Docenten betalen € 60,- per leerjaar voor hun handleiding en hetzelfde bedrag voor hun toetsenbundel. De verzamelmap is € 7,80.

schooljaar ook eens van klas kunt ruilen, dan kan een vakdocent heel vakspecifieke zaken met alle leerlingen afhandelen. En vraag ook om een vast moment in de week dat docenten elkaar kunnen inpraten en leerstof uitleggen. Je geeft immers les over zaken uit andere vakken. En let erop dat er voor leerlingen ruim toegang is tot de computer, want dat hoort erbij.

Ten slotte: ga zelf kijken

Wat hierboven te lezen is, komt neer op een eerste indruk en wat feitelijke gegevens. Hoe een methode gebruikers bevalt weten we nog niet. Ook is het moeilijk vergelijken als nog niet alles beschikbaar is. De katernen die ik kon inzien, zijn zeer verschillend van omvang en opzet. Het is de moeite waard om zelf te bekijken wat het beste past bij uw leerlingen. Op het Instituut voor Geschiedenisdidactiek in Amsterdam ligt veel M&M materiaal van deze vijf uitgevers ter inzage. Na een telefonische afspraak kunt u naar hartenlust kijken, vergelijken, een methode uitzoeken of zappen tussen het materiaal. En natuurlijk geven ook de uitgevers informatie; zie daarvoor de websites: www.naam.van.de.utgever.nl

IVGD, tel. 020-599 5463.
www.ivgd.nl

TIPS

Bij de tijdvakken van De Rooy gaat het om het verwerven van oriëntatiekennis. Neem zo nu en dan de tijd om het een en ander te herhalen. Let

erop of een M&M methode die mogelijkheid biedt. Aan het einde van de twee jaar moeten de leerlingen die kennis op hun niveau verworven hebben en kunnen gebruiken. Zie voor de kenmerkende aspecten van de tijdvakken de website www.ivgd.nl

